

Руй Раїса Федорівна – директор Острозького державного історико-культурного заповідника

Майже двадцять років (1968-1987) Острозький краєзнавчий музей, а згодом історико-культурний заповідник очолювала Раїса Федорівна Руй. Позитивні наслідки її невтомної праці на благо музею мали і мають до сьогодні неабияке значення для культурного розвитку нашого древнього міста. Ця стаття, написана на основі збережених документів, спогадів музейних працівників та Раїси Федорівни, – скромний вияв пошани і подяки від всього колективу музею цій скромній безкорисній жінці, якій в цьому році виповнюється 80 років.

Раїса Федорівна народилась 8 грудня 1939 р. в селі Солов'є Славутського району Хмельницької області. При народженні їй було дане ім'я Роза, але всі називали її Рая, Раїса. Так воно й залишилося. Мама Руй Ольга Єрофіївна працювала у колгоспній ланці, батько Руй Федір Миколайович загинув від рук німецьких окупантів у 1943 р., похований у Солов'ї. Коли закінчилася війна, Раїсі було 5 років. Післявоєнне дитинство було нелегким. Пригадується тяжка праця, те, що коли одного разу збирала хрубuz (кінський щавель), то, переходячи річку вблід, ледь не втопилась у ямі, яку вимила швидка течія. Закінчивши початкову школу в Солов'ї, в п'ятому, шостому, сьомому класі навчалася у нетішинській семирічній школі. В 1953 р. поступила в Острозьке педучилище, яке через два роки перевели в Костопіль. Після закінчення в 1957 р. Костопільського педучилища, за направленням працювала в школі с. Городище Висоцького району Рівненської області. За браком вчителів доводилося викладати різні предмети – фізику, хімію, математику, географію, історію. . . До цього часу Раїса Федорівна зберігає конспекти своїх уроків як пам'ять про

перші кроки на педагогічній ниві. У старших класах учні-переростки були старші від неї, але вона справлялась, адже діти були кмітливі, старанні, добрі, співчутливі. Одного разу, повертаючись напровесні з райвно в Городище, вона мало не загинула переходячи, річку, оскільки лід був уже не міцний. Але люди кинулись їй на допомогу, кинули мотузку, жердину, двоє чоловіків стрибнули у воду, щоб врятувати дівчину. Витягнули з річки, привели до теплої хати, відіграли і примусили випити гранчастий стакан горілки: «Хочеш, дитино, жити, то пий».

Пропрацювавши два роки в Городищі, Раїса Федорівна перевелася ближче до мами – в Острозький район, вчителювала у селах Віллі і Кутянці. В 1960 р. поступила на історичний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. Три роки очолювала восьмирічну школу ім. Короленка в с. Харалуг біля Корця. Працювала завучем у середній школі в с. Сіянці та один рік вчителем історії в Острозькій середній школі №1. На той час мама й вітчим Брудик Панас Мойсейович переїхали жити до Острога. Для цього купили старий будинок в Теремному і перевезли його в Острог. У цьому старенькому будинку, на вулиці Сінній, 4, Раїса Федорівна проживає й до сьогодні.

15 квітня 1968 р. Раїса Федорівна була призначена на посаду директора Острозького краєзнавчого музею. На той час їй було 29 років. 24 вересня народився син Сашко. На її руках були старенька мати й вітчим. Треба зазначити, що попередній директор Петро Зотович Андрухов – щиро закоханий у свій край затятий краєзнавець, талановитий організатор і керівник за три роки роботи в музеї встиг зробити чимало корисних справ, зокрема вхід до нижнього поверху замку, водяне опалення, ремонт, оновив експозицію, сколихнув наукову роботу, але був звільнений ні за що, через чвари заздрісників (формально за те, що сімнадцятилітнім юнаком працював у магістраті під час німецької окупації). Раїса Федорівна розуміла, що його звільнення можуть пов'язувати з її призначенням на посаду директора музею й тому вважала за необхідне пояснити: «Петро Зотович, не думайте, що я рвуся на Ваше місце». «Рая, ти мені не пояснюй, – відповідав він. – Я все знаю».

Однією з найцікавіших сторінок початкового періоду Р.Ф. Руй у музеї була співпраця з київським архітектором Оленою Марківною

Годованюк, яка в цьому році відзначалв свій 90-літній ювілей. У 1963-1970 рр. Олена Марківна виконала ґрунтовні дослідження Луцької надбрамної вежі XVI ст. За її проектом був реставрований дах і аттики вежі, для потреб використання виконано монолітні залізобетонні перекриття та залізні ворота. Башту було вкрито цементним тиньком. Водночас О.М. Годованюк досліджувала комплекс споруд Острозького замку XIV-XVI ст., який зробила предметом своєї кандидатської дисертації (1972) та Свято-Троїцький монастир у с. Межиріч біля Острога (1972-1978 рр.).

У середині 1970-х років замок князів Острозьких був перекритий гонтом, який треба було ще й просмолити. Виконуючи цю складну працю, один з робочих – Валентин не втримався, випустив з рук посудину зі смолою та сам стрімголов полетів вниз. На щастя, падаючи, він зачіпився за риштування, тому залишився живий і навіть не покалічився. Але Раїсі Федорівні в цю страшну мить довелося пережити не менший стрес, ніж робочому, який падав з даху замку. У 1978 р. за проектом Ризького художнього комбінату на нижньому поверсі замку було створено експозицію, в якій було представлено найцікавіші археологічні знахідки, а також документи, речі, книги, твори мистецтва, що розповідали про середньовічний період розвитку Острога. У центрі залу був встановлений макет міста XVI-XVII ст., виготовлений ризькими майстрами Улдісом Оскаровичем, Калниншем і Томсоном. На другому поверсі було створено експозицію художнього відділу. Окрасою замку стали світильники, зроблені у середньовічному стилі львівським майстром Олегом Віталійовичем Баньківським.

Радісною подією було святкування 400-річчя книгодрукування в Україні у 1978 році. До цієї знаменної дати Острозьким музеєм була проведена наукова конференція, яка зібрала весь цвіт української історичної науки та визначних закордонних вчених, на місці розташування приміщень Острозької слов'яно-греко-латинської академії XVI-XVII ст. було встановлено пам'ятку стелу у вигляді розгорнутої книги. Автором проекту пам'ятника став відомий львівський архітектор і реставратор Костянтин Васильович Присяжний.

Для кращого збереження архітектурних пам'яток Острога й використання їх для музейних експозицій необхідне було створення

історико-культурного заповідника. Підготовка документації для прийняття відповідної постанови Кабінетом міністрів та Верховною радою України стала однією з найважливіших справ, якою доводилося займатися директору музею наприкінці 70-х – на початку 80-х років. В 1980 р. Раїса Федорівна звернулась до керівництва Львівської комплексної архітектурно-реставраційної майстерні інституту «Укрпроектреставрація» з проханням дослідження Луцької вежі і пристосування її під музей книгодрукування. Дослідження башти здійснив Костянтин Присяжний за участі Богдана Урбановича. Вони ж розробили пропозиції щодо подальшої реставрації цієї пам'ятки. Під час досліджень було виявлено нижній (нижче рівня землі) завалений ярус башти, отвір бійниці, яка прострілювала рів, було визначено глибину рову, розміри підйомного мосту, опори нерухомого мосту. У цей же час розпочалося будівництво готелю. При спорудженні котловану були варварські знищені фундаменти міського муру. Крім того дисгармонійна і не співмірна старовинному місту будівля готелю могла закрити собою Луцьку башту, яка й без того розчинялася в пізній забудові міста. Як пише К.В. Присяжний: «Тодішня директор музею Р.Ф. Руй зуміла досягти, здавалося б, недосяжного: спинити розпочату забудову і відсунути готель на 8 метрів» [1, с. 345].

11 серпня 1981 р. Постановою ради Міністрів України № 413 комплекс архітектурних пам'яток Острога та його околиць було оголошено Державним історико-культурним заповідником м. Острога. На виконання цієї Постанови 11 вересня 1981 р. рішенням виконавчого комітету Рівненської обласної ради народних депутатів на основі Острозького краєзнавчого музею був створений Державний історико-культурний заповідник м. Острога. До складу заповідника входять пам'ятки архітектури національного значення, а його музейні колекції належать до державної частини Музейного фонду України, що є національним надбанням, і не підлягають відчуженню в будь-якій формі. Після прийняття постанови особливо гостро постало питання реставрації пам'яток архітектури та розміщення в них музейних експозицій. Співробітниками Львівських реставраційних майстерень було виготовлено проекти реставрації Луцької, Татарської, Круглої башт, Богоявленського собору, синагоги.

Однією з найбільш болючих і складних проблем, які постали перед Раїсою Федорівною, була проблема нового перекриття Острозького Богоявленського собору XV-XIX ст., який був недіючим з 1960-х років. Тому молода директорка насамперед підготувала документацію на ремонт собору, найперше – куполів. Щоб позолотити куполи, їх треба було перекрити міддю, золото можна було накладати тільки на мідну основу. Щоб дістати мідь, потрібно було побороти тупість високопосадових бюрократів, які піддаючись антирелігійній пропаганді, вважали, що хрести і куполи на недіючому храмі взагалі непотрібні і зневажливо говорили: «Знайшла чим займатись – хрестами і куполами! Їх зрізати треба, а вона хоче їх позолотити». Один з високопосадовців порадив їй перекрити куполи оцинкованою бляхою, на що Раїса Федорівна відповіла, що оцинкованою бляхою нехай перекриває свою хату, а собор вона перекриє міддю. Доводилось стукати не в один кабінет. Як згадує Раїса Федорівна, в Раді міністрів охоронці пропускали її вже без перепусток. Не завжди виходило брати відрядження. «Руй знову штурмує Київ, – говорив голова облвиконкому П.К. Прищепа, телефонуючи у відділ культури. – Хто їй відрядження дає?!» «А вона без відряджень їздить» – відповідали йому. Старання Раїси Федорівни були марними. Її підтримав заступник голови Ради Міністрів УРСР Петро Тимофійович Тронько, який на той час був ще й головою правління Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Отримавши дозвіл на покриття собору міддю і наряд на завод кольорових металів, Раїса Федорівна поїхала до Артем'івська. Щоб привезти цінний вантаж до Острога, машину дав директор Острозького автопарку Михайло Захарович Асташенко. У Артем'івську довелось ще два тижні узгоджувати документи. Врешті мідь доправили до Острога; цінного металу вистачило ще й на перекриття бабинцю й дзвіниці. Щоб контролювати роботу покрівельників, Раїса Федорівна неодноразово підіймалася до них по риштуванню. Одного разу вона побачила, що хрест на куполі хитається й хилиться, тому що дерев'яна основа під ним прогнила. А робочі, щоб швидше зробити, щось «матикують» і намагаються зафіксувати його, підкладаючи під гнилу основу дошки. «Що ж ви робите?! Повністю нову основу робіть, а не виправляйте стару». Молода директорка розуміла, що, якщо щось

буде зроблено не так, то потім виправити помилку на висоті 50 метрів буде дуже важко, а вся відповідальність за найменший брак у роботі ляже на неї.

Щоб покрити куполи листовим золотом, потрібно було дістати дозвіл в Раді міністрів СРСР. Довелося їхати в Москву і знову «стукати у всі двері» високопосадовців. 31 жовтня 1983 р. золото доставили з Москви до Острога спеціальною посылкою. Перед отриманням цього цінного вантажу, Раїса Федорівна звернулася в острозький банк з проханням зберігати його там, але керуюча відмовила їй. Тоді Раїса Федорівна вирішила зберігати золото в музейному сейфі, взявши всю відповідальність за його збереження на себе. Збереглася копія акту розкриття цієї цінної посылки директором та співробітниками історико-культурного заповідника від 31 жовтня 1983 р., в якому сказано, що в посылці виявлено 300 книжок сусального золота по 2,5 г. Загальна його вага 757, 860 грамів, все золото в наявності, розбіжностей з додатком опису не виявлено [2].

Через тижнів два злодії спробували викрасти дорогоцінний метал. Коли сторож спав, вони залізли до музею через ганок (вийнявши скло) і шукали в експозиції третього поверху та канцелярії, де працюють наукові співробітники, але кабінету директора відкрити не змогли. Тим більше, вони не змогли б відкрити сейф. Прибиральниця, яка прийшла до музею о пів на сьому ранку, відразу зателефонувала до директорки. Почувши, що в музеї побували злодії, Раїса Федорівна прибігла, навіть не перевдягнувшись, викликала негайно міліцію. Проте, грабіжників не знайшли. Варто зазначити, що цей прикрий випадок мав і позитивне значення. Через тиждень у музеї була встановлена сигналізація. До того величезні цінності, які коштували мільйони, охоронялися музейним сторожем. Але відповідальність за них була на директорові музею. Так само як і за ікони в соборі, який вже понад десять років стояв закритим. І туди навідувалися злодії. Одного з них випадково застав у соборі музейний археолог О.А. Бондарчук. Грабіжник якраз спакував кілька ікон і готувався їх винести, а на питання, що він тут робить, просто відповів, що йому нема де ночувати. Оскільки це був «син начальника» справу зам'яли. Куполи собору золотили майстри з Києва та Львова. Один з нижніх куполів був позолочений львівським реставратором

Євгеном Вікторовичем Кормаковим, а решта чотири – подружжям київських позолотників – Круковськими Анатолієм Михайловичем та Олександром Феодосієвною. Позолота тривала кілька років, оскільки це справа кропітка й нелегка і вимагає особливого температурно-вологісного режиму, для чого над кожним куполом зводилося шатро, щоб позолотникам не заважав вітер. Зате золоті куполи головної православної святині нашого міста видно за кілька кілометрів від Острога. Собор став не лише духовним центром православних, але й головною архітектурною домінантою та окрасою міста. Небагато острожан знають, яких неймовірних зусиль довелося докласти Раїсі Федорівні для цієї справи, якою вона створила вічну пам'ятку про себе. Раїса Федорівна планувала позолотити ще й куполи на дзвіниці та на бабинці храму. Збереглася копія її листа від 3 липня 1986 р. начальнику управління постачання «Укркультпостач» Міністерства культури УРСР Іванову Б.П., в якому вона пише, що після позолоти куполів станом на 1 липня 1986 р. залишилось 50 книжок 50 листів сусального золота, яке буде використано на куполи бабинця і дзвіниці Богоявленського собору та на хрест, який увінчує римо-католицький костел [3]. Проте, цим планам не судилося здійснитися: золото забрали на потреби Києво-Печерської лаври, надавши музею грошову компенсацію. Варто також згадати, що велике значення для збереження стін та іконостасу Богоявленського собору мало проведення в храмі водяного опалення, яке працює до сьогодні.

Особливе занепокоєння викликав римо-католицький костел, у якому від його закриття в 1963 р., розміщувалася дитяча спортивна школа. У січні 1983 р. її перевели в приміщення школи №1, а костел було передано заповіднику. Розпорядженням від 31 грудня 1982 р. голова райвиконкому В.Ф. Федорович наказував створити комісію для передачі римо-католицького костелу на баланс заповідника і до 10 січня 1983 р. подати необхідні матеріали на розгляд райвиконкому [4]. Стан костелу був аварійний. Внаслідок пошкодження системи опалення вода заповнила підвали храму, що призвело до намокання ґрунту, нерівномірних осадкових деформацій фундаментів і до появи вертикальних тріщин по всьому периметру купола, в місці примикання апсиди до центрального об'єму храму та у північному і східному нефі [5]. До того ще й несвідомі острозькі школярі

розбивали у храмі шибки. Щоб припинити просідання фундаменту костелу, Раїса Федорівна звернулася за допомогою до львівських спеціалістів. До Острога приїхали мистецтвознавець Мирослава Майорчук та вищезгаданий архітектор Костянтин Васильович Присяжний. Взявши зразки глини під фундаментом костелу і обстеживши споруду, вони виявили, що фундаменти костелу сідають не тільки від намокання ґрунту й води у підвалах, але й через те, що не була точно розрахована сила розпору, з якою купол храму давить на стіни. Підточені знизу водою вони почали розсуватися. Навесні та влітку 1986 р. у костелі було проведено реставраційні роботи. За порадою К. Присяжного та М. Майорчук, стіни костелу «стягнули» металевими конструкціями, що й врятувало будівлю від руйнації. Водночас велася реставрація фасадів Богоявленського собору. Збереглися копії листів Р.Ф. Руй від 14 квітня 1986 р. [6] та від 15 серпня 1986 р. [7] голові облвиконкому П.К. Прищепі, від 24 червня 1986 р. [8] та від 24 серпня 1986 р. [9] голові Острозького виконкому В.Ф. Федоровичу, в яких вона подає перелік будівельних матеріалів, необхідних для реставрації Богоявленського собору та костелу і просить виділити кошти на їх закупку та на оплату підрядним організаціям, що ведуть ремонтні роботи. В той час у костелі була ліквідована стіна, яка відгороджувала частину храму для душових у часи перебування тут спортивної школи. Оскільки стіна була невисокою й неміцною робочі перекинули мотузку через дверний отвір, зав'язали її зверху стіни й потягнули. Стіна завалилась, розбивши верхній шар підлоги, під яким виявилася стара підлога XVI ст., вимощена розписними кахлями. Нині фрагменти цих кахель експонуються в музеї.

На балансі заповідника був і архітектурний комплекс Межиріцького Свято-Троїцького монастиря. Церква була доглянута завдяки старанням священика Володимира Бобровницького і громади, але монастирські корпуси, оборонні стіни й башти перебували у запустінні від середини XIX ст., коли монастир покинули брати-францисканці. Наприкінці 1970-х – на початку 1980-х років за проектом О.М. Годованюк працівниками Львівських реставраційних майстерень було проведено необхідні роботи по консервації та реставрації келій монастирських корпусів, оборонних стін, на яких, зокрема, було відновлено орнаменти, виконані у техніці сграфіто, а також зведене циліндричне скле-

піння над Заславською брамою і перекрита гонтом унікальна споруда поч. XVII ст. – так звана піч князя Януша, біля якої 400 років тому обігрівалася сторожа монастиря.

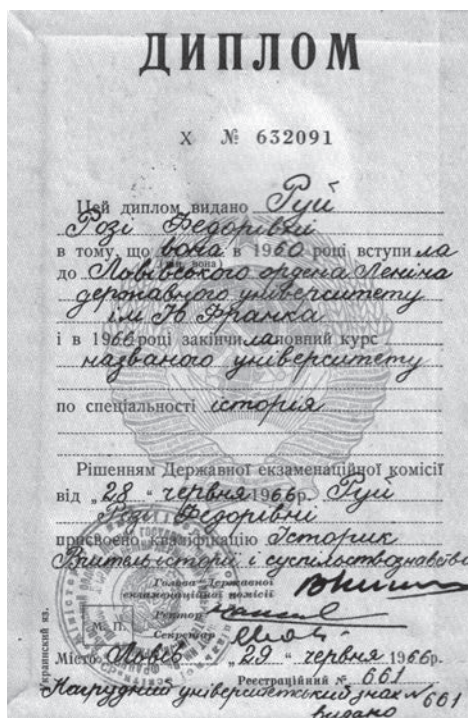
Водночас йшла реставрація Луцької башти, яку готували для Музею книги. Раїса Федорівна з вдячністю згадує Товариство книголюбів, кошти якого частково покрили витрати на реставрацію башти, а також художників ленінградського комбінату художньо-оформлювального мистецтва, за проектом яких було створено чудову експозицію на трьох поверхах споруди. Участь у реставрації башти брали й острозькі майстри. Музейний столяр Борис Митрофанович Туржанський відібрав у лісі дерева дуба, потрібні для виготовлення дверей і сходів. Після того, як дошки було просушено, він зробив дві вхідні брами і сходи між поверхами. 10 грудня 1985 р. відбулось урочисте відкриття Музею книги та книгодрукування, який на сьогодні є справжньою скарбницею стародруків XV-XVIII ст. і цінних видань XIX-XXI ст.

Із впевненістю можна сказати, що 1970-1980-ті роки були періодом розквіту музею. У 1974 р. було оновлено експозицію в музеї Миколи Островського в с. Вілія, 29 вересня 1984 р. до 80-річчя письменника біля музею встановлено пам'ятний знак, виготовлений за проектом київського скульптора Анатолія Харечко. 9 травня 1985 р., до 40-річчя перемоги над нацистською Німеччиною, відкрито меморіальний музей генерала армії О.І. Антонова, дитинство та юність якого пройшли в Острозі, 10 грудня 1985 р. відкрито Музей книги та книгодрукування. Були проведені археологічні розкопки скіфського кургану в с. Межирічі (1978), багат шарового поселення доби бронзи, ранньозалізного часу і слов'яно-руського періоду в с. Стадники (1979-1981), могильника доби бронзи та могильника і поселення черняхівської культури в с. Могиляни (1982). Під керівництвом Олександра Беніаміновича Авагіяна – відомого українського археолога, спелеолога, поета і музиканта, співзасновника української спелеоархеології було проведено розкопки криниці на нижньому поверсі замку. Розпочалось систематичне комплектування художньої збірки музею, зокрема колекції іконопису. У червні 1977 р. з допомогою доктора мистецтвознавства П.М. Жолтовського та в липні 1980 р. проведено обстеження всіх церков Острозького району, взято на облік понад 250 художніх пам'яток, обстежено також церкви

Славутського, Білоцерківського, Гошанського районів, під час експедицій придбано сотні художніх творів (ікони, скульптури, стародруки). Восени 1984 р. було врятовано монументальні скульптури Св. Франциска та Антонія школи Пінзеля, які зняли з шумського костелу перед його знищенням. Було придбано сотні творів українського мистецтва радянських часів, закуплено у старожиливів Острога чимало високохудожніх речей побуту XIX – поч. XX ст. (посуд, світильники, меблі). Музей відвідували відомі письменники, поети, діячі культури: Олесь Гончар, Дмитро Павличко, Платон Майборода, Сергій Козак та багато інших. Пригадуючи все це, дивуєшся, скільки багато було зроблено в музеї за директорства Р.Ф. Руй. Вона могла б працювати ще довгі роки, але через прикре непорозуміння, точніше, нешанобливе ставлення до себе деяких посадовців з обласного відділу культури 2 березня 1987 р. написала заяву на звільнення з роботи за власним бажанням. Працювала у школі для дітей з вадами слуху, в Острозькій академії, але найважливішою у своєму житті вважає роботу в музеї, якій вона віддавала всі сили, не думаючи про власну вигоду і престиж. Доводилося викладатися до виснаження, часто чути не слова підтримки, а дорікання, натикатися на нерозуміння і невдячність, узгоджувати непорозуміння і налагоджувати стосунки у великому непростому колективі музейних працівників, який був не просто зібранням співробітників, а дійсно колективом – музейною сім'єю, в якій кожний добре знав і любив свою справу. Скоро Раїсі Федорівні вісімдесят. Мізерна пенсія, старий будинок, хвороби. Опорою і підтримкою є діти й онуки. Син Олександр Юрієвич Комарницький закінчив Ленінградське військово училище та Харківську юридичну академію ім. Ярослава Мудрого, майор юстиції. Невістка Олена Федорівна Комарницька закінчила економічний факультет Острозької академії, працює провізором в аптеці. Онука Таїса працює у «ФОП Криловець Р.А.», а Юля закінчила школу й курси перукарів і працює перукарем.

На закінчення хочеться від всього колективу побажати Раїсі Федорівні здоров'я, уваги й турботи від рідних і близьких. Якби я була чарівницею, то надала б їй нову квартиру і збільшила б пенсію, щоб вона могла зібрати кошти на потрібну їй операцію. Дорога Раїса Федорівна, ми пам'ятаємо, як багато Ви зробили для музею, шануємо й любимо Вас. Бережи Вас Господи!

Руй Раїса Федорівна – директор Острозького державного історико-культурного заповідника

А К Т

вскрытия ценной посылки, поступившей в адрес
Государственного историко-культурного заповед-
ника г. Острога.

31.10. 1983 г.

Мы, нижеподписавшаяся комиссия в составе директора Государственного историко-культурного заповедника тов. Руй Р.Ф., зам. директора по научной работе тов. Хведася А.А., зав. фондами . Соловйова А. В. , реставратора тов. Круковского А.П., о числа в 9,30 минут в помещении Государственного историко-культурного заповедника произвели вскрытие ценной посылки, поступившей в адрес заповедника.

Посылка опечатана тремя контрольными ⁴свечцовыми пломбами следующими оттисками: 2БИ-Гохран, ГЗИ- Гохран, 5А- Москва С, 5 - Москва МПСС.

При вскрытии посылки обнаружено две картонные коробки серого и белого цвета, в которых имеется золото сусальное 2,5 грамма в книжке в количестве 300 шт. (книжек), общим весом 757,860 грамма (семьсот пятьдесят семь целых и восемьдесятых грамма.

В первой коробке обнаружено 16 (шестнадцать) коробок ^{- 159 шт.} серого сусального, во второй 15 (пятнадцать) . - 141 шт.

Все книжки опечатаны сургучными печатками. Исходя из ~~этого~~ ^{этого} вестимого комиссия установила, что находящиеся в посылке золото сусальное в количестве 300 книжек весом 2,5 грамма ^е имеется в наличии и расхождений, ~~согласно приложенной описи~~ обнаружено.

О чем и составлен настоящий акт.

Директор заповедника
Зам. директора
Зав. фондами
Реставратор киев. рестав.
мастерс.

Р.Ф. Руй.
А.А. Хведася.
А.В. Соловйов.
А.П. Круковский

Джерела

1. Присяжний К.В. Луцька брама в Острозі // Острозький краєзнавчий збірник. Випуск 6. – Острог, 2013. – С. 344-354. – С. 345.
2. Акт відкриття цінної посылки, поступившей в адрес Государственного историко-культурного заповедника г. Острога. 31.10.1983 г. З особистого архіву О.А. Бондарчука.
3. Копія листа Руй Р.Ф. від 03.07.1986 р. начальнику управління постачання «Укркультпостач» Міністерства культури УРСР. З особистого архіву Бондарчука О.А.
4. Розпорядження голови райвиконкому В.Ф. Федоровича від 31.12.1982 р. про створення комісії для передачі костелу на баланс Острозького історико-культурного заповідника. З особистого архіву Бондарчука О.А.
5. Лист голови обласного відділу у справах будівництва та архітектури Є.М. Юрчука від 17.04.1986 р. голові острозького райвиконкому Федоровичу В.Ф., начальнику управління культури Баранніку В.Г. та директору Державного історико-культурного заповідника м. Острога Руй Р.Ф. щодо стану острозького костелу. З особистого архіву Бондарчука О.А.
6. Копія листа Р.Ф. Руй від 14.04.1986 р. голові облвиконкому П.К. Прищепі з переліком матеріалів, необхідних на ремонтні роботи римо-католицького костелу та Богоявленського собору. З особистого архіву Бондарчука О.А.
7. Копія листа Р.Ф. Руй від 15.08.1986. голові облвиконкому П.К. Прищепі з проханням виділити кошти на ремонтні роботи римо-католицького костелу та Богоявленського собору. З особистого архіву Бондарчука О.А.
8. Копія листа Р.Ф. Руй від 24.06.1986 р. голові острозького райвиконкому В.Ф. Федоровичу з проханням виділити кошти на ремонтні роботи римо-католицького костелу та Богоявленського собору. З особистого архіву Бондарчука О.А.
9. Копія листа Р.Ф. Руй від 24.08.1986 р. голові острозького райвиконкому В.Ф. Федоровичу з проханням виділити кошти на ремонтні роботи римо-католицького костелу та Богоявленського собору. З особистого архіву Бондарчука О.А.

Список ілюстрацій до статті, що доступні в електронній версії збірника на сайті «Острозький замок»: ostrohcastle.com.ua

1. Острозьке педагогічне училище. 1955/1956 рр. Раїса Руй у нижньому ряду п'ята зліва.
2. Диплом Р.Ф. Руй про закінчення Костопільського педагогічного училища.
3. Р.Ф. Руй біля школи в с. Городище.
4. Конспект Р.Ф. Руй уроку з фізики. Школа в с. Городище. 1958 р.
5. Конспект Р.Ф. Руй уроку з арифметики і хімії. Школа в с. Городище. 1958 р.
6. План виховної роботи керівника 5 класу Городищенської школи Р.Ф. Руй.
7. 6-й клас Кутянківської середньої школи. 1961-62 рр. Р.Ф. Руй в середньому ряду п'ята зліва.
8. Раїса Федорівна Руй. 1960-ті роки.

9. Кутянківська середня школа. 1959-1960 рр. Р.Ф. Руй в середньому ряду друга зліва. Біля неї її чоловік Комарницький Юрій Валентинович.
10. Р.Ф. Руй – активний учасник художньої самодіяльності. С. Кутянка.
11. Раїса Федорівна виступає на святкуванні 30-ліття Вільйської школи.
12. Наказ про призначення Р.Ф. Руй директором Харалузької середньої школи. 1963 р.
13. Диплом Р.Ф. Руй про закінчення Львівського університету ім. І. Франка. 1966 р.
14. Р.Ф. Руй з другою біля пам'ятника І. Франка у Львові.
15. Раїса Федорівна Руй веде екскурсію в Острозькому музеї.
16. Раїса Федорівна Руй з ветеранами Великої Вітчизняної війни.
17. Відвідини Острозького музею Олесем Гончарем 28 вересня 1977 р.
18. Відвідини Острозького музею Платоном Майбородою (другий зліва) та Сергієм Козаком (четвертий зліва).
19. Розпорядження голови райвиконкому В.Ф. Федоровича створити комісію у зв'язку з передачею римо-католицького костелу Острозькому історико-культурному заповіднику. 31.12.1982 р.
20. Копія акту розкриття посилки з сусальним золотом для позолоти куполів і хрестів Богоявленського собору. 31.10.1983 р.
21. Копія листа Р.Ф. Руй начальнику управління постачання «Укркультпостач» Міністерства культури УРСР з проханням дозволити використати золото, яке залишилось після позолоти куполів собору для куполу бабинцю, дзвіниці та хреста римо-католицького костелу. 03.07.1986 р.
22. Копія листа Р.Ф. Руй голові облвиконкому П.К. Прищепі від 14.04.86. з переліком будівельних матеріалів, необхідних для завершення ремонтних робіт в Богоявленському соборі та в Успенському римо-католицькому костелі.
23. Раїса Федорівна Руй в часи реставрації Межиріцького Свято-Троїцького монастиря зі священником Володимиром Бобровницьким.
24. Раїса Федорівна разом з сином Олександром, невісткою Оленою і сватами Ольгою Олександрівною та Федором Антоновичем.
25. Раїса Федорівна Руй.